

تأثیر ویژگی ریسک پذیری مدیرعامل، بیش اعتمادی مدیرعامل و شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی

دکتر محسن حمیدیان

دانشیار گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).
hamidian_2002@yahoo.com

دکتر محمد محمدی

استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پرندک، ساوه، ایران.
mkz.mohamadi@gmail.com

بهنام کریمی دلدار

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
behnamdelidar.67.1988@gmail.com

شماره ۷۵ / زمستان ۱۴۰۱ (جلد هشتم) / صص ۶۴-۸۲
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره پنجم)

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی تأثیر ویژگی ریسک پذیری مدیرعامل، بیش اعتمادی مدیرعامل و شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی می‌باشد. پژوهش حاضر بر مبنای هدف، از نوع کاربردی و از نقطه نظر روش استنتاج، از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. قلمرو تحقیق بازه زمانی ۱۰ ساله از ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ را در بر گرفته و مکان تحقیق بورس اوراق بهادار تهران و شرکت‌های پذیرفته شده در بورس می‌باشد. به منظور بررسی صحت فرضیه‌های پژوهش، از رگرسیون چندمتغیره مبتنی بر داده‌های ترکیبی با اثرات ثابت و از نرم افزار ایویوز ۱۱ استفاده شده است. نتایج فرضیه‌های پژوهش نشان داد که ریسک‌پذیری مدیرعامل، تأثیر معنادار و مثبتی بر اجتناب مالیاتی شرکت دارد. بیش اعتمادی مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنادار و مثبتی دارد. شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنادار و منفی دارد. ترجیحات ریسک‌پذیری مدیر با بازده مثبت ارزش پولی رابطه مثبت دارد. ارزش مثبت به این معنی است که مدیرعاملی که ریسک‌پذیر است، مایل است برای کسب سود بیشتر نسبت به هزینه‌های مالیاتی متهورانه‌تر عمل کرده و بیشتر در فرآیندهای فرار و اجتناب مالیاتی درگیر شود. بر مبنای نظریه پلکان بالاتر ویژگی‌های مدیریت ارشد بر نتایج سازمانی تأثیر می‌گذارد. یک مدیر عامل با اعتماد به نفس بیش از حد بر اساس توانایی و تجربه خود برای رهبری یک شرکت عمل می‌کند. هر چه شدت سرمایه بیشتر باشد، اجتناب مالیاتی بیشتر است. از سوی دیگر، هر چه شدت سرمایه کمتر باشد، اجتناب مالیاتی کمتر می‌شود.

واژگان کلیدی: ریسک‌پذیری مدیرعامل، بیش اعتمادی مدیرعامل، شدت سرمایه، اجتناب مالیاتی.

مقدمه

مالیات پرداخت شده توسط شرکت، جزیی از هزینه است که سود شرکت را کاهش می‌دهد، زیرا هر چه مالیات پرداخت شده توسط شرکت بیشتر باشد، سود کمتری نصیب شرکت خواهد شد، بنابراین تمایل به حداقل رساندن پرداخت‌های مالیاتی وجود دارد (بیویانتی و همکاران^۱، ۲۰۲۲). در این میان، اجتناب از مالیات یکی از راهکارهایی است که شرکت‌ها در سیاست‌های مالیاتی خود برای کاهش قانونی تعهدات مالیاتی شرکت بر اساس مقررات مالیاتی قابل اجرا انجام می‌دهند (ویدیسوا و باسکورو^۲، ۲۰۲۰). تئوری اجتناب مالیاتی آلینگهام و ساندمو^۱ (۱۹۷۲) اظهار داشت که گرایش اجتناب

¹ Bivianti et al.

² Widiiswa and Baskoro

مالیاتی شرکت تا زمانی که شناسایی نشود حفظ خواهد شد و مقررات دولت برای جلوگیری از چنین رفتار ناکارآمدی در مالیات ضروری است (کورنیاسیه و همکاران^۱، ۲۰۲۳). اجتناب مالیاتی منعکس کننده تفاوت بین درآمد گزارش شده به مقامات مالیاتی و بازار سرمایه، کاهش نرخ موثر مالیاتی در صورت‌های مالی عمومی و افزایش تعداد شرکت‌های بدون بدهی مالیاتی است (رابی و الموتائری^۲، ۲۰۲۱). اجتناب مالیاتی باعث استفاده بهینه از خلاءهای موجود در مقررات مالیاتی برای کاهش میزان مالیاتی می‌شود که باید بدون نقض مقررات مربوطه پرداخت شود؛ اما، روش اجتناب مالیاتی، شامل مداخله مدیران شرکت است که در آن مدیر عامل بالاترین فرد تصمیم گیرنده در یک شرکت است. آنها در چندین فرآیند تصمیم گیری از جمله تبادل اطلاعات، مطالعه داده‌ها، ارائه ایده‌ها، ارزیابی، ارائه جهت و پیگیری اهداف شرکت درگیر هستند (بیویانته و همکاران، ۲۰۲۲). لو^۴ (۲۰۰۹) نشان می‌دهد که یکی از ویژگی‌هایی ذاتی که مدیران در اختیار دارند، ریسک پذیر بودن است.

هر چه ریسک شرکت بالاتر باشد، می‌توان نشان داد که مدیران اجرایی شخصیت ریسک‌پذیرتری دارند و بالعکس (بودیم و ستیونو^۵، ۲۰۱۲). مدیرانی که جرات ریسک کردن را دارند، تمایل به اجتناب از مالیات بیشتری دارند (پراواتی و هوتاگالونگ^۶، ۲۰۲۰). نقش و تاثیرگذاری مدیران در رابطه با اجتناب از مالیات شرکت‌ها توسط مطالعات انجام شده توسط آردیلا و پراستیو^۷ (۲۰۲۱)، پرستیوی و راتناساری^۸ (۲۰۱۹)، پراواتی و هوتاگالونگ (۲۰۲۰) و سوراچمن^۹ (۲۰۱۷) نیز تایید شده است. این مطالعات نشان می‌دهند که هر چه سطح ریسک شرکت بالاتر باشد، شخصیت ریسک‌پذیری مدیران بالاتر نیز بیشتر بوده و سطح اجتناب مالیاتی بالاتری خواهند داشت. در این بین، اما فیتریا^{۱۰} (۲۰۱۸)، گارتیکا و ویجایا^{۱۱} (۲۰۱۸) نشان می‌دهند که ماهیت کار مدیران عامل بر اجتناب مالیاتی تأثیری ندارد. در دیگر سو، «بیش اعتمادی مدیر عامل^{۱۲}» نیز می‌تواند بر فرار مالیاتی شرکت تأثیر بگذارد. بیش اعتمادی مدیر عامل، سوگیری نادرست و درک نادرست و بیش از حد مثبت از یک مدیر عامل از توانایی‌ها یا دانش خود تعریف شده است (بورکار و همکاران^{۱۳}، ۲۰۲۲). به گفته هیرشلیفر و همکاران^{۱۴} (۲۰۱۲)، مدیران عامل با اعتماد به نفس بیش از حد، تمایل دارند فکر کنند که از نظر ویژگی‌هایی مانند توانایی، قضاوت، یا چشم‌انداز یا خوش بینی برای یک نتیجه موفق، بهتر از دیگران هستند. چیز و همکاران^{۱۵} (۲۰۱۹) نشان می‌دهند که مدیران عامل با اعتماد به نفس بیش از حد، با اجتناب از مالیات شرکت‌ها مرتبط هستند. اجتناب مالیاتی به ترکیبی از سرمایه‌گذاری در استراتژی‌های اجتناب از مالیات، گزارش مالی به مقامات مالیاتی و پیش بینی پاسخ‌های مقامات مالیاتی بستگی دارد.

بیش اعتمادی مدیر عامل می‌تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم با اجتناب مالیاتی مرتبط باشد. اثر اعتماد بنفس بیش از حد مدیر عامل توسط تحقیقات سابمیتور و همکاران^{۱۶} (۲۰۲۰) و سومونار و همکاران^{۱۷} (۲۰۱۹)، اثبات شده است، که نشان

¹ Allingham and Sandmo

² Kurniasih et al.

³ Rabbi & Almutairi

⁴ Low

⁵ Budiman and Setiyono

⁶ Prawati and Hutagalung

⁷ Ardillah and Prasetyo

⁸ Prastiwi and Ratnasari

⁹ Surachman

¹⁰ Fitria

¹¹ Gartika and Wijaya

¹² CEO overconfidence

¹³ Burkhard et al.

¹⁴ Hirshleifer et al.

¹⁵ Chyz et al.

¹⁶ Submitter et al.

¹⁷ Sumunar et al.

می‌دهند اعتماد بنفیس بیش از حد مدیر عامل اثر مثبت و معناداری بر اجتناب مالیاتی دارد. عوامل دیگری که علاوه بر شخصیت ریسک‌پذیر مدیرعامل و بیش اعتمادی مدیر عامل بر اجتناب از مالیات شرکت‌ها تأثیر می‌گذارند، «شدت سرمایه‌گذاری»^۱ می‌باشد. شدت سرمایه‌گذاری بالا می‌تواند باعث هزینه‌های استهلاک و همچنین هزینه‌های بالا شود و در نتیجه بر سود شرکت تأثیر بگذارد که باعث افزایش یا کاهش ارزش شرکت می‌شود (آمبارا و مالاو^۲، ۲۰۲۳). شدت سرمایه‌گذاری میزان سرمایه‌گذاری شرکت در دارایی‌ها و موجودی‌های ثابت تعریف شده است (موزاکی و دارسونو^۳، ۲۰۱۵). هر چه میزان سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت شرکت بیشتر باشد، هزینه استهلاک نیز بیشتر خواهد بود. این امر منجر به کاهش سود شرکت می‌شود به طوری که تعهد به پرداخت مالیات شرکت نیز کاهش می‌یابد. بنابراین، مدیریت از استهلاک دارایی‌های ثابت استفاده خواهد کرد که می‌تواند بار مالیاتی را که شرکت باید پردازد کاهش دهد. عملکرد شرکت افزایش می‌یابد و آنچه مدیر می‌خواهد محقق می‌شود. بنابراین، شرکت‌هایی که دارایی‌های ثابت با شدت بالا هستند، بیشتر از مالیات اجتناب می‌کنند. ریچاردسون و لانیس^۴ (۲۰۰۷)، جسیکا و تولی^۵ (۲۰۱۴)، و پوتری و لوتانیا^۶ لوتانیا^۶ (۲۰۱۶) دریافتند که شدت دارایی‌های ثابت می‌تواند بر نرخ‌های مالیاتی مؤثر تأثیر بگذارد.

با در نظر گرفتن مباحث عنوان شده فوق و این مهم که پدیده فرار مالیاتی در ایران، یک پدیده شاخص و بسیار بحرانی تلقی می‌شود و در میان بسیاری از کشورها، ایران، بیشترین فرار مالیاتی را دارا می‌باشد، پژوهش حاضر در صدد تبیین عوامل مؤثر بر پدیده فرار و اجتناب مالیاتی می‌باشد که از این بین، ویژگی‌های ریسک‌پذیری مدیرعامل، بیش اعتمادی مدیرعامل و شدت سرمایه، بیشتر در پژوهش‌های داخلی مورد بحث و بررسی قرار نگرفته و خلأ پژوهشی عمده‌ای در این خصوص وجود دارد؛ از این رو، پژوهش حاضر در صدد پاسخ به پرسش‌های زیر برخواهد آمد که آیا شخصیت ریسک‌پذیر مدیرعامل، بیش اعتمادی او و نیز شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی شرکت‌های مورد بررسی در بورس ایران تأثیرگذار است یا خیر؟ و در این خصوص راهکارهای عملی و کاربردی کدام‌اند؟

مبانی نظری و توسعه فرضیه‌های پژوهش

ویژگی ریسک‌پذیری مدیرعامل و اجتناب مالیاتی

مدیران عامل شرکت‌ها با انتخاب‌های مختلفی روبرو می‌شوند و باید بهترین تصمیم را در فعالیت‌های تجاری خود برای پایداری آن اتخاذ کنند. به عنوان بالاترین مرجع تصمیم‌گیری، مدیران موظفند گزینه‌هایی را برای افزایش ارزش شرکت و شکوفایی صاحبان یا سهامداران شرکت در نظر بگیرند (بیویانتی و همکاران، ۲۰۲۲). تصمیمات مدیران عامل از ویژگی‌هایی که دارند غیرقابل تفکیک است. افراد دارای ویژگی‌های متفاوتی هستند و محیط، تحصیلات و تجربه شخصیت یک فرد را شکل می‌دهد (لاوکی و یوسفی^۷، ۲۰۲۲). بر همین مبنای مدیران شرکت‌ها شخصیت خود را در انجام انجام وظایف دارند. مدیرانی که ریسک‌پذیر هستند، تمایل بیشتری به ریسک در کسب و کار خواهند داشت، زیرا آنها درک می‌کنند که هر چه ریسک‌پذیرفته شده بیشتر باشد، سود بیشتری خواهد داشت (بوجه و تیوندرو^۸، ۲۰۱۴). مدیران عامل، در اقدامات و روش‌های اجتناب مالیاتی که توسط شرکت به طور مستقیم یا غیر مستقیم انجام می‌شود درگیر هستند. روش اجتناب مالیاتی توسط شرکت تصادفی نیست بلکه یکی از سیاست‌های اتخاذ شده توسط خود شرکت است.

¹ Capital Intensity

² Ambara & Malau

³ Muzakki and Darsono

⁴ Richardson and Lanis

⁵ Jessica and Toly

⁶ Putri and Lautania

⁷ Loukil & Yousfi

⁸ Butje and Tjondro

مدیران جسورتر عموماً تمایل دارند تا حد ممکن درآمد کسب کنند، اما درآمدهای بالاتر باعث افزایش پرداخت مالیات می‌شود. این موضوع، توسط شرکت انتخاب نمی‌شود و باعث می‌شود که مدیران سعی کنند با انجام اقدامات اجتناب از مالیات، هزینه‌های مالیاتی را به حداقل برسانند (پراواتی و هوتاگالونگ، ۲۰۲۰). بون و همکاران (۲۰۱۳) نشان می‌دهند که فرار مالیاتی رفتاری پرخطر برای مدیران شرکت‌ها و مالیات دهندگان فردی است زیرا ممکن است هزینه‌های زیادی در قالب هزینه‌های بهره، جریمه‌های قانونی و از دست دادن شهرت در صورت عمومی شدن فرار مالیاتی پرداخت شود. تحقیقات انجام شده توسط سورچمن (۲۰۱۷)؛ آردیلا و و پراستیو (۲۰۲۱) و بغدادی و همکاران^۱ (۲۰۲۲) نشان داد که مدیرانی که دارای شخصیت ریسک‌پذیر هستند تأثیر مثبت و معناداری بر اجتناب مالیاتی دارند. با توجه به مباحث و مبانی عنوان شده در خصوص ویژگی ریسک‌پذیری مدیرعامل و اجتناب مالیاتی، فرضیه نخست پژوهش به شرح زیر بیان می‌گردد:

فرضیه (۱): ویژگی ریسک‌پذیری مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی، تأثیر معناداری دارد.

بیش اعتمادی مدیرعامل و اجتناب مالیاتی

مدیران عامل، بالاترین سمت اجرایی در یک شرکت محسوب می‌شود که مدیریت تمامی امور را در دست دارد و متعاقب آن، مسئولیت کامل را نیز بر عهده می‌گیرد. یکی از وظایف مدیرعامل تصمیم‌گیری است. تصمیماتی که مدیرعامل می‌گیرد تحت تأثیر عوامل مختلفی است که یکی از آنها شخصیت خود مدیرعامل است (بیویانته و همکاران، ۲۰۲۲). به گفته کانگ و چو^۲ (۲۰۲۰)، مدیرعامل با ارائه چشم‌انداز و استراتژی بلندمدت خود و تنظیم برنامه‌های سرمایه‌گذاری و عرضه و تقاضای نیروی کار برای دستیابی به آنها، نقش حیاتی در تعیین ارزش آن ایفا می‌کند. سوتریسنو و همکاران^۳ (۲۰۲۲) بیان داشتند که ویژگی بیش‌اعتمادی مدیرعامل، بر توسعه روش‌های اجتناب مالیاتی تأثیرگذار است. ایلابویا و آرونمون^۴ (۲۰۲۲) عنوان می‌دارند که بیش‌اعتمادی مدیرعامل، بر اجتناب مالیاتی تأثیر دارد. کویب و جربوعی^۵ (۲۰۱۶) بیان داشتند که بیش‌اعتمادی مدیرعامل می‌تواند منجر به بیش/کم سرمایه‌گذاری شود و از این رو، این امر تأثیر آشکاری بر سیاست‌های شرکت نظیر فرار مالیاتی دارد، زیرا تصمیم‌گیری وظیفه‌ای است که به مدیران واگذار می‌شود. با توجه به مباحث مطرح شده فوق در ارتباط با بیش‌اعتمادی مدیرعامل و اجتناب مالیاتی، فرضیه دوم پژوهش به شرح زیر بیان می‌گردد:

فرضیه (۲): بیش‌اعتمادی مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی، تأثیر معناداری دارد.

شدت سرمایه‌گذاری و اجتناب مالیاتی

شدت سرمایه‌گذاری نوعی تصمیم‌گیری مالی در سرمایه‌گذاری دارایی‌ها است. در وضعیت دارایی‌های ثابت. انتخاب سرمایه در دارایی‌های ثابت باعث هزینه استهلاک می‌شود. هزینه‌های استهلاک برای دارایی‌های ثابت هزینه‌هایی را به همراه خواهد داشت که منجر به کاهش درآمد کسب شده توسط شرکت می‌شود. این شرایط می‌تواند شرکت‌ها را برای انجام دستکاری‌های مالیاتی تحریک کند. شرکت‌ها می‌توانند با افزایش سرمایه و از طریق اضافه کردن دارایی‌های ثابت، اجتناب از مالیات را انجام دهند (بیویانته و همکاران، ۲۰۲۲).

¹ Baghdadi et al.

² Kang and Cho

³ Sutrisno et al.

⁴ Ilaboya & Aronmwan

⁵ Kouaib and Jarbou

سیرگار و آزهرا^۱ (۲۰۲۲) در مطالعه خود نشان دادند که مسئولیت اجتماعی شرکت و اندازه شرکت بر اجتناب مالیاتی و بالعکس شدت سرمایه تأثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی ندارد. کارولینا و همکاران^۲ (۲۰۱۴) دریافتند که هر چه شدت سرمایه بیشتر باشد، اجتناب مالیاتی بیشتر است. از سوی دیگر، هر چه شدت سرمایه‌گذاری کمتر باشد، اجتناب مالیاتی کمتر می‌شود. شدت سرمایه‌گذاری نشان می‌دهد که شرکت چقدر دارایی‌های شرکت خود را در دارایی‌ها و موجودی‌های ثابت سرمایه‌گذاری می‌کند.

با توجه به مباحث مطرح شده فوق در ارتباط با شدت سرمایه‌گذاری و اجتناب مالیاتی، فرضیه سوم پژوهش به شرح زیر بیان می‌گردد:

فرضیه (۳): شدت سرمایه‌گذاری بر اجتناب مالیاتی، تأثیر معناداری دارد.

پیشینه پژوهش

ساری و همکاران (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «نقش اجتناب مالیاتی در افزایش ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» انجام دادند. نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان می‌دهد که بین اجتناب مالیاتی و نوسان نرخ مالیات رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و رابطه بین اجتناب مالیاتی و نوسان آتی بازده سهام معنادار نیست.

میرآئیز و وقفی (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه ویژگی‌های مدیرعامل و ترکیب تعاملی آنها با نوسان ریسک مالی» انجام دادند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد در فرضیه اول، رابطه معناداری بین تجربه مدیرعامل و نوسان ریسک مالی وجود ندارد؛ اما در فرضیه دوم و سوم نشان داده شد که رابطه معکوس و معناداری بین توانایی مدیرعامل و همچنین نفوذ مدیرعامل با نوسان ریسک مالی وجود دارد. فرضیه چهارم نشان داد که بین توانایی و تجربه مدیرعامل با نوسان ریسک مالی رابطه معنادار و معکوس وجود دارد. فرضیه پنجم نشان داد بین توانایی و نفوذ مدیرعامل با نوسان ریسک مالی رابطه معناداری وجود ندارد. فرضیه ششم و هفتم نشان داد بین نفوذ مدیرعامل و تجربه مدیرعامل و همچنین توانایی، نفوذ و تجربه مدیرعامل با نوسان ریسک مالی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

بهشت آیین (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه بین خودشیفتگی مدیرعامل و اجتناب از مالیات با در نظر گرفتن نقش تعدیل کننده اندازه و جنسیت کمیته حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران» انجام داد. نتایج نشان داد که شرکت‌های دارای خودشیفتگی مدیرعامل با ضریب منفی، اجتناب مالیاتی شرکت‌ها را افزایش می‌دهند.

هاشمیان و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر اعتماد بیش‌ازحد مدیرعامل بر ریسک‌پذیری بانک‌ها با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته» انجام دادند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد اعتماد بیش‌ازحد مدیرعامل تأثیر مثبت و معناداری بر ریسک‌پذیری بانک‌ها (ریسک کل، ریسک ویژه و ریسک سیستماتیک) دارد. بنابراین نتایج پژوهش حاکی از آن است که اعتماد بیش‌ازحد مدیر عامل موجب افزایش ریسک‌پذیری بانک‌ها می‌شود.

پورغفار و منافی سقین سرا (۱۳۹۹) پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر هیات مدیره، مالکیت نهادی و شدت سرمایه بر شکاف مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران» انجام دادند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه نشان داد: از معیارهای هیات مدیره (اندازه هیات مدیره، استقلال هیات مدیره و دانش مالی هیات مدیره) و مالکیت نهادی بر شکاف مالیاتی تأثیر معناداری دارند ولی دوگانگی هیات مدیره و شدت سرمایه تأثیر معناداری ندارند.

کاویانی فرد و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «تأثیر مؤلفه‌های قدرت مدیرعامل بر سیاست‌های کاهش مالیات» انجام دادند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد قدرت مدیرعامل تأثیر منفی و معناداری بر مدیریت مالیاتی با استفاده از هر سه

¹ Siregar & Azzahra

² Carolina et al.

معیار دارد؛ بدین معنی که مدیران عامل قدرتمند از طریق مالکیت سهام، تخصص، تجربه و استقلال بیشتر و افق‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت، مدیریت مالیات کمتری انجام می‌دهند.

زوهرو و سواندی^۱ (۲۰۲۳) پژوهشی را با عنوان «تأثیر شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی: نقش تعدیل‌کننده مسئولیت اجتماعی شرکت» انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که متغیر شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تأثیر دارد. و متغیر تعدیل‌کننده مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها رابطه بین شدت سرمایه و اجتناب مالیاتی را تعدیل یا تقویت می‌کند.

بیویانتی و همکاران (۲۰۲۲) پژوهشی را با عنوان «تأثیر ویژگی‌های مدیرعامل، اعتماد بیش از حد مدیرعامل و شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی» انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که ویژگی‌های مدیرعامل و شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تأثیر مثبت دارد. اعتماد بیش از حد مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی تأثیر منفی می‌گذارد.

ایلابویاو آرونمون (۲۰۲۲) پژوهشی را تحت عنوان «مدیران عامل با اعتماد بنفس بیش از حد و اجتناب از مالیات شرکت‌ها» انجام دادند. این مطالعه نشان داد که مدیران عامل با اعتماد بنفس بیش از حد تأثیر معنادار و منفی بر روند اجتناب از مالیات شرکت‌ها می‌گذارند.

بغدادی و همکاران (۲۰۲۲) پژوهشی را با عنوان «ریسک‌پذیری مدیرعامل و اجتناب از مالیات شرکت» انجام دادند. این مطالعه نشان داد که مدیران عامل ریسک‌پذیر، تنها زمانی نرخ‌های مؤثر مالیاتی را کاهش می‌دهند که بتوانند در استراتژی‌های پیچیده، پرخطر و پیچیده تغییر درآمد شرکت کنند.

نوگراهادی و رینالدی^۲ (۲۰۲۱) پژوهشی را با عنوان «تأثیر شدت سرمایه و شدت موجودی بر اجتناب مالیاتی در شرکت‌های زیربخش مواد غذایی و آشامیدنی پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار اندونزی» انجام دادند. نتایج تحلیل نشان داد که شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تأثیری نداشته و معنادار نیست. نتایج تجزیه و تحلیل نشان داد که شدت موجودی تا حدی بر اجتناب مالیاتی تأثیر و معنادار دارد. نتایج نشان داد که شدت سرمایه و شدت موجودی به طور همزمان بر اجتناب مالیاتی تأثیر معناداری دارند.

مارشالا و همکاران^۳ (۲۰۲۰) پژوهشی را با عنوان «سودآوری، شدت سرمایه و اجتناب مالیاتی در اندونزی: تأثیر صلاحیت‌های هیئت مدیره» انجام دادند. نتایج حاکی از آن است که سودآوری تأثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی دارد، اما شدت سرمایه تأثیر معناداری بر اجتناب مالیاتی ندارد.

فرضیه‌های پژوهش

- (۱) ویژگی‌های ریسک‌پذیری مدیرعامل، بر اجتناب مالیاتی تأثیر معناداری دارد.
- (۲) بیش اعتمادی مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی تأثیر معناداری دارد.
- (۳) شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تأثیر معناداری دارد.

نحوه اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته

اجتناب مالیاتی ($TAXA_{i,t}$)

¹ Zuhro & Suwandi

² Nugrahadi & Rinaldi

³ Marsahala et al.

اجتناب مالیاتی تلاشی است که مؤدیان برای کاهش میزان مالیات پرداختی با استفاده از خلاءهای موجود در قانون و بدون نقض مفاد آن انجام می‌دهند. برای اندازه‌گیری متغیر اجتناب مالیاتی در این پژوهش از «نرخ‌های مالیاتی موثر نقدی»^۱ استفاده شده است. دایرنگ و همکاران^۲ (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که نرخ‌های مالیاتی موثر نقدی یک معیار مناسب به منظور سنجش اجتناب مالیاتی است زیرا مالیات‌های نقدی برای منعکس کردن فرار مالیاتی در اظهارنامه‌های مالیاتی ثبت شده قبلی پرداخت می‌شود. هر چه مقدار این نرخ کمتر باشد، سطح اجتناب مالیاتی توسط شرکت بالاتر خواهد بود. این نرخ از طریق رابطه زیر سنجش می‌شود:

نرخ‌های مالیاتی موثر نقدی = پرداخت مالیات / درآمد قبل از مالیات

متغیرهای مستقل

ویژگی ریسک‌پذیری مدیر عامل ($CEOR_{i,t}$)

ویژگی مدیر عامل، شخصیت یا شاخصه‌های وجودی وی به عنوان رهبر شرکت در انجام وظایف و به منظور رهبری فعالیت‌های تجاری و مالی شرکت است. لو (۲۰۰۹) شخصیت مدیران عامل را از سطح شجاعت در ریسک‌پذیری می‌توان ارزیابی نمود که یکی از آن‌ها شخصیت فرد ریسک‌پذیر است. مدیرانی که شخصیت ریسک‌پذیری دارند، در تصمیم‌گیری شجاع هستند، اگرچه این تصمیمات ریسک بالایی به امید کسب منافع مختلف دارند. شخصیت مدیران عامل را می‌توان با ریسک شرکت اندازه‌گیری کرد (بوجه و و تیوندرو، ۲۰۱۴). هر چه ریسک شرکت (ریسک شرکتی) بیشتر باشد نشان می‌دهد که شخصیت ریسک‌پذیر مدیر عامل قوی‌تر می‌شود. فرمول محاسبه ریسک شرکت به صورت زیر است:

ریسک‌پذیری مدیر عامل = درآمد قبل از بهره، مالیات و استهلاک / دارایی‌های کل

دارایی‌های کل: مجموع دارایی‌های جاری و دارایی‌های ثابت می‌باشد.

بیش‌اعتمادی مدیر عامل ($CEO_{i,t}$)

بیش‌اعتمادی مدیر عامل، به عنوان درک بیش از حد مدیر عامل از توانایی‌ها، قضاوت‌ها و شانس موفقیت در رهبری یک شرکت تعریف می‌شود. مدیران عاملی که اعتماد به نفس بالایی دارند، معمولاً فکر می‌کنند که می‌توانند تمام اختیارات را در نظر بگیرند و تصمیماتی بگیرند که به نفعشان باشد. اعتماد بنفیس بیش از حد مدیرعامل با استفاده از ترکیبی از شاخص‌های مورد استفاده در تحقیق کویب و جربویی (۲۰۱۶)، یعنی سرمایه‌گذاری مازاد، خریدهای انجام شده توسط شرکت، نسبت بدهی‌ها به حقوق صاحبان سهام، بدهی پرخطر و بازده تقسیمی اندازه‌گیری می‌شود. ترکیبی از این شاخص‌ها شامل سرمایه‌گذاری بیش از حد (همچنین به عنوان سرمایه‌گذاری مازاد شناخته می‌شود)، نسبت بدهی‌ها به حقوق صاحبان سهام، و بازده سود تقسیمی است. اگر دو مورد از سه ترکیب پروکسی برآورده شود، به شرکت مرتبط مقدار یک (۱) و مقدار صفر (۰) داده می‌شود. این اندازه‌گیری‌ها عبارتند از:

(۱) سرمایه‌گذاری بیش از حد

سرمایه‌گذاری بیش از حد، میزان سرمایه‌گذاری مازادی را که مدیرعامل برای شرکت انجام می‌دهد، توصیف می‌کند که از توان مالی شرکت فراتر رفته است. سطح سرمایه‌گذاری مدیرعامل با کاهش رگرسیون باقیمانده روی رشد کل دارایی و

¹ Cash Effective Tax Rates (CETR)

² Dyreng et al.

رشد فروش با میانگین ارزش صنعت در سال جاری فرمول بندی می شود. اگر ثابت شود که ارزش باقیمانده شرکت بزرگتر از میانگین ارزش باقیمانده صنعت مورد نظر است، مقدار یک (۱) و در غیر این صورت صفر (۰) داده می شود.

$$\Delta \text{Asset}_{it} / \text{Asset}_{t-1} = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta \text{Sales}_{it} / \text{Sales}_{t-1} + \varepsilon$$

که در آن:

ΔAsset_{it} = تفاوت در کل دارایی های یک شرکت در سال t و t-1 می باشد.

Asset_{t-1} = مجموع دارایی های یک شرکت در سال t-1 می باشد.

$\Delta \text{Sales}_{it} / \text{Sales}_{t-1}$ = ارزش بتای تفاوت در کل فروش یک شرکت در سال t و t-1 تقسیم بر کل دارایی های یک شرکت i سال t-1 می باشد.

۲) نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام

نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام، کل بدهی و ارزش کل شرکت را مقایسه می کند. این نسبت در سطح بالا نشان دهنده عملکرد ضعیف شرکت است زیرا از بدهی های بلندمدت برای تامین مالی فعالیت های تجاری خود استفاده می کند. مدیران عاملی که بیش از حد مطمئن هستند سطح بدهی بالاتری نسبت به سطح بدهی منطقی تر انتخاب می کنند (ریحان و جدی، ۲۰۱۶). اگر نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام بالاتر از میانگین صنعت در آن سال باشد، مقدار یک (۱) و اگر از میانگین صنعت در آن سال کمتر باشد، صفر (۰) به خود می گیرد. نسبت بدهی به حقوق صاحبان سهام = مجموع بدهی / مجموع حقوق صاحبان سهام

۳) شدت سرمایه گذاری ($\text{CAPI}_{i,t}$)

شدت سرمایه با سرمایه گذاری شرکت در دارایی های ثابت رابطه دارد. هر چه دارایی های ثابت شرکت بیشتر باشد، هزینه استهلاک دارایی های ثابت بیشتر می شود. به عبارت دیگر، هر چه میزان استهلاک دارایی های ثابت در هر سال بیشتر باشد، میزان مالیاتی که باید پرداخت شود کاهش می یابد که از طریق رابطه زیر محاسبه می شود: شدت سرمایه گذاری = کل دارایی خالص ثابت / کل دارایی

جدول (۱): اندازه گیری متغیرهای کنترلی پژوهش

متغیرهای کنترلی	معادل انگلیسی	نحوه محاسبه متغیر	علامت اختصاری
اندازه شرکت	SIZE	با استفاده از لگاریتم طبیعی دارایی های شرکت اندازه گیری می شود	$\text{SIZE}_{i,t}$
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازاری	market-to-book ratio	با استفاده از تقسیم ارزش بازار (ارزش دفتری بدهی + تعداد سهام * ارزش بازار هر سهم) به ارزش دفتری به حاصل می شود.	$\text{MTB}_{i,t}$
نسبت سرمایه در گردش خالص	Net working capital	از نسبت تفاوت دارایی ها و بدهی های جاری به کل دارایی بدست می آید.	$\text{NWC}_{i,t}$
رشد فروش	GROWTH	فروش در دوره مالی t منهای فروش در دوره مالی t-1 تقسیم بر فروش در دوره مالی t-1 ضربدر ۱۰۰	$\text{GROWTH}_{i,t}$

مدل‌های رگرسیونی پژوهش

مدل رگرسیونی برای آزمون فرضیه (۱):

$$TAXA_{i,t} = Y_0 + Y_1 FIM_{i,t} + Y_2 SIZE_{i,t} + Y_3 LEV_{i,t} + Y_4 MTB_{i,t} + Y_5 NWC_{i,t} + Y_6 GROWTH_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل رگرسیونی برای آزمون فرضیه (۲):

$$TAXA_{i,t} = Y_0 + Y_1 CEOR_{i,t} + Y_2 SIZE_{i,t} + Y_3 LEV_{i,t} + Y_4 MTB_{i,t} + Y_5 NWC_{i,t} + Y_6 GROWTH_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

مدل رگرسیونی برای آزمون فرضیه (۳):

$$TAXA_{i,t} = Y_0 + Y_1 CAPI_{i,t} + Y_2 SIZE_{i,t} + Y_3 LEV_{i,t} + Y_4 MTB_{i,t} + Y_5 NWC_{i,t} + Y_6 GROWTH_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر مبنای هدف، از نوع کاربردی به شمار می‌آید. پژوهش حاضر از نقطه نظر روش استنتاج، از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. این نوع از پژوهش مشتمل بر گردآوری اطلاعات دقیق به منظور آزمون فرضیه یا پاسخ به سؤالات مربوط به وضعیت فعلی موضوع مورد مطالعه می‌باشد. این پژوهش از دیدگاه فرآیند اجرایی از نوع پژوهش علی-همبستگی که با بهره‌گیری از اطلاعات تاریخی گذشته (شبه تجربی) و بر اساس استدلال قیاسی-استقرایی صورت می‌پذیرد که هدف از آن آزمون فرضیات بیان شده در جهت مشاهده رابطه علی میان متغیرهای مستقل و میزان اثرگذاری آن‌ها بر متغیر وابسته و کشف میزان همبستگی میان متغیرها است. در تحلیل داده‌ها از روش‌های همبستگی و رگرسیون داده‌های ترکیبی با اثرات ثابت به وسیله نرم‌افزار ایویوز ۱۱ استفاده شده است. نوع داده‌ها دست دوم می‌باشد و برای جمع‌آوری اطلاعات مالی از اطلاعات و ارقام موجود در بورس اوراق بهادار تهران استفاده خواهد شد. به همین جهت اطلاعات مورد نیاز، از گزارش‌های مالی منتشر شده از سوی شرکت‌ها، سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران و همچنین از نرم‌افزار بانک اطلاعاتی رهاورد نوین استخراج می‌شود. قلمرو تحقیق بازه زمانی ۱۰ ساله از ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ را در بر گرفته و مکان تحقیق بورس اوراق بهادار تهران و شرکت‌های پذیرفته شده در بورس می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

آمار توصیفی

جدول (۲): آمار توصیفی متغیرهای کمی پژوهش

متغیر	نماد متغیر	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
اهرم مالی	LEV	۰.۵۵۲	۰.۵۵۲	۱.۵۶۷	۰.۰۳۱	۰.۲۱۱	۰.۱۶۰	۳.۴۱۱
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازاری	MB	۳.۵۸	۲.۴۳	۲۷.۰۴۰	-۲۰.۹۱	۴.۱۰۶	۲.۰۵۲	۱۲.۹۴
اندازه شرکت	SIZE	۱۴.۷۵	۱۴.۵۴	۲۱.۳۲	۱۰.۵۳	۱.۵۸	۰.۷۹	۴.۱۹۳
ریسک پذیری مدیرعامل	CEOR	۰.۱۶۵	۰.۱۳۶	۰.۶۹	-۰.۵۸	۰.۱۷۰	۰.۴۶	۳.۵۶
شدت سرمایه	CAPI	۰.۲۵	۰.۲۱	۰.۸۴	۰.۰۰۶	۰.۱۸۲	۰.۸۸	۳.۱۵۶
رشد فروش	GROWTH	۰.۳۶	۰.۲۹	۳.۹۸	-۰.۹۰۹	۰.۵۱	۱.۹۳	۱۱.۲۱

نسبت سرمایه در گردش خالص	NWC	۰.۱۷	۰.۱۸	۰.۸۳	-۰.۸۴	۰.۲۴	-۰.۲۵	۳.۵۸
اجتناب مالیاتی	TAXA	۰.۱۰۴	۰.۱۱۱	۰.۲۶	۰.۰۰۰	۰.۰۸۵	۰.۰۱۶	۱.۴۷

جدول (۳): آمار توصیفی متغیرهای اسمی پژوهش

متغیر	علامت	تعداد مشاهدات	جواب	فراوانی	درصد فراوانی
بیش اعتمادی مدیر عامل	CEO	۱۳۲۳	بلی (۱)	۴۱۶	۳۱.۴۴
			خیر (۰)	۹۰۷	۶۸.۵۶

از بین شاخص‌های مرکزی بیان شده میانگین مهم‌ترین آن‌ها محسوب می‌شود که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است. میانگین شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌ها است. برای مثال میانگین متغیر اهرم مالی، برابر ۰/۵۵۳ می‌باشد که نشان می‌دهد بیشتر داده‌های مربوط به این متغیر حول این نقطه تمرکز یافته‌اند. میانه یکی دیگر از شاخص‌های مرکزی است. همانگونه که در نگاره (۲) مشاهده می‌شود میانه همین متغیر برابر با ۰/۵۵۲ است که نشان می‌دهد نیمی از داده‌های این متغیر کمتر از این و نیمی دیگر بیشتر از این مقدار می‌باشد. با توجه به اینکه سنجش اهرم مالی از تقسیم بدهی بر دارایی حاصل می‌شود.

آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

قبل از تخمین مدل، باید داده‌ها از لحاظ پایایی مورد آزمون قرار گیرند. مانا نبودن متغیرها باعث بروز مشکل رگرسیون کاذب می‌شود. در این پژوهش به منظور تشخیص مانایی متغیرها از آزمون لیون، لین و چاو و وایم، پسران وشین استفاده می‌کنیم. نتایج آزمون پایایی داده‌ها به صورت خلاصه در نگاره (۳) گزارش شده است:

جدول (۴): آزمون مانایی متغیرهای پژوهش

متغیر	علامت	مقدار آماره لوین، لین و چاو	احتمال آماره لوین، لین و چاو
اهرم مالی	LEV	-۱۱.۸۷	۰.۰۰۰
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازاری	MB	-۴۷.۹۸	۰.۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۱۵.۹۴	۰.۰۳۰
ریسک پذیری مدیرعامل	CEOR	-۵۷.۹	۰.۰۰۰
شدت سرمایه	CAP1	-۹.۷۴	۰.۰۰۰
رشد فروش	GROWTH	-۱۵.۶۷	۰.۰۰۰
نسبت سرمایه در گردش خالص	NWC	-۶.۶۵	۰.۰۰۰
اجتناب مالیاتی	TAXA	-۶.۵۷	۰.۰۰۰
بیش اعتمادی مدیرعامل	CEO	-۸.۳۶	۰.۰۰۰

همانطور که از نتایج آزمون لیون، لین و چاو در نگاره (۴) مشخص است تمامی داده‌ها در سطح معناداری ۵ درصد پایا هستند.

آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش

اولین مرحله جهت آغاز فرآیند آزمون فرضیه‌ها، بررسی نرمال بودن داده‌ها است. برای بررسی نرمال بودن داده‌ها فرضیاتی به شکل زیر صورت‌بندی شده است:

H_0 توزیع داده‌ها نرمال است.

H_1 توزیع داده‌ها نرمال نیست.

برای آزمون فرضیه فوق از آزمون جاک برا استفاده شده است که نتایج در نگاره (۵) ارائه شده است:

جدول (۵): آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش

متغیر	علامت	مقدار جاک برا	احتمال جاک برا
اهرم مالی	LEV	۱۵.۰۱	۰/۰۰۰
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازاری	MB	۶۳۸۶.۳۸	۰/۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	۲۱۷.۴۱	۰/۰۰۰
ریسک پذیری مدیرعامل	CEOR	۶۴.۶۵	۰/۰۰۰
شدت سرمایه	CAPI	۱۷۵.۳۲	۰.۰۰۰
رشد فروش	GROWTH	۳۱.۴۶	۰.۰۰۰
نسبت سرمایه در گردش خالص	NWC	۳۲.۸۶	۰.۰۰۰
اجتناب مالیاتی	TAXA	۱۲۸.۵۰	۰.۰۰۰
بیش اعتمادی مدیرعامل	CEO	۳۲۷۴.۳۷	۰.۰۰۰

نتایج آماره جاک برا حاکی از نرمال نبودن متغیرهای پژوهش طی دوره پژوهش است. که سطح معنی داری در هر کدام از متغیرها همگی کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشند، پس با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت این متغیرها دارای توزیع نرمال نمی‌باشند. ولی طبق نظریه استیونس (۲۰۰۲)، هرگاه در پژوهش حجم نمونه بالا باشد، بالا بودن حجم نمونه، مشکل غیرنرمال بودن ویژگی مورد تحقیق را حل کرده است. استیونس معتقد است که براساس قضیه حد مرکزی حتی جامعه‌هایی که دارای توزیع نرمال نیستند در شرایطی که نمونه‌هایی با حجم بالا از آنها انتخاب شود، توزیع نمونه‌گیری آنها توزیع نرمال می‌شود. در نتیجه می‌توان از آزمون‌های پارامتری برای تحلیل همه فرضیه‌های تحقیق حاضر استفاده نمود.

نتایج آزمون فرضیه پژوهش

نتایج آزمون انتخاب نوع داده‌ها مدل در نگاره (۶) ارائه شده است.

جدول (۶): نتایج آزمون F لیمیر و آزمون هاسمن

نتیجه	معناداری	آماره	آزمون	مدل فرضیه اول
تایید مدل ترکیبی (پانل) در برابر مدل تلفیقی	(۰.۰۰۰)	۹.۵۷	آزمون F- لیمیر (چاو)	مدل فرضیه اول
تایید اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی	۰.۰۰۰	۴۴.۹۸	آزمون هاسمن	
تایید مدل ترکیبی (پانل) در برابر مدل تلفیقی	۰.۰۰۰	۸.۵۷	آزمون F- لیمیر (چاو)	مدل فرضیه دوم
تایید اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی	۰.۰۰۰	۴۳.۱۳	آزمون هاسمن	
تایید مدل ترکیبی (پانل) در برابر مدل تلفیقی	۰.۰۰۰	۸.۵۵	آزمون F- لیمیر (چاو)	مدل فرضیه سوم
تایید اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی	۰.۰۰۰	۴۱.۸۶	آزمون هاسمن	

نتایج آزمون لیمر که در نگاره (۶) ارائه شده است، نشان می‌دهد که احتمال آماره آزمون F لیمر کمتر از ۵ درصد می‌باشد و لذا برای تخمین مدل از روش ترکیبی استفاده می‌شود. به این منظور مدل با استفاده از روش اثرات ثابت تخمین زده شد لیکن قبل از بررسی ضرایب ضروری است از تاملین فروض کلاسیک در این مدل مطمئن شویم.

آزمون ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی

یکی از فروض کلاسیک، آزمون ناهمسانی واریانس می‌باشد. در این پژوهش برای بررسی این موضوع از آزمون والد تعدیل شده استفاده شده است. همچنین باتوجه به تأثیر مهم ناهمسانی واریانس بر برآورد انحراف معیار ضرایب و همچنین مسأله‌ی استنباط آماری، لازم است قبل از پرداختن به هرگونه تخمین، درمورد وجود یا عدم وجود ناهمسانی واریانس نیز تحقیق شود. نتایج این دو آزمون در جدول زیر ارائه شده است.

جدول (۷): نتایج حاصل از آزمون ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی

آزمون خودهمبستگی	مقدار	احتمال	آزمون ناهمسانی واریانس	مقدار	احتمال
مدل فرضیه ۱	گادفری	۰.۳۲۷	وایت	۱.۴۴۵	۰.۰۶۵
مدل فرضیه ۲	گادفری	۰.۳۳۴	وایت	۱.۴۶	۰.۰۶۲
مدل فرضیه ۳	گادفری	۰.۳۰۱	وایت	۱.۶۱	۰.۰۲۳

نتایج آزمون گادفری و وایت برای فرضیه اول و دوم به ترتیب حاکی از وجود خودهمبستگی سریالی (نوع دوم) و ناهمسانی واریانس در مدل رگرسیونی است که به منظور رفع خودهمبستگی از AR(1) استفاده شده است؛ به منظور رفع ناهمسانی از وزن‌دهی استفاده شده است که در نهایت مدل نهایی آزمون فرضیه‌ها تخمین زده شده است.

آزمون نرمال بودن جملات باقیمانده مدل‌های پژوهش

یکی دیگر از فروض کلاسیک آزمون نرمال بودن جملات باقیمانده مدل‌های پژوهش می‌باشد. در این پژوهش برای بررسی این موضوع از آزمون آماره جاک برا استفاده شده است.

جدول (۸): نتایج حاصل نرمالیتی

سطح معناداری	آماره جاک برا	آزمون نرمال بودن
۰.۰۰۰	۴۴.۴۷	مدل فرضیه ۱
۰.۰۰۰	۴۴.۴۳	مدل فرضیه ۲
۰.۰۰۰	۴۳.۸۵	مدل فرضیه ۳

نتایج حاصل از نگاره (۸) بیانگر این موضوع است که احتمال آماره جاک برا در مدل اول کمتر از ۰/۰۵ است که حاکی از نرمال بودن جملات باقیمانده مدل می‌باشد. با توجه اینکه تمامی موارد فروض کلاسیک رعایت شده است و تعداد مشاهدات بیشتر می‌باشد لذا می‌توان از نرمال بودن جملات خطا چشم‌پوشی کرد. احتمال آماره جاک برا در مدل دوم و اول بیشتر از ۰/۰۵ است که حاکی از نرمال بودن جملات باقیمانده مدل می‌باشد.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

نتایج برآورد مدل برای فرضیه نخست

فرضیه اول: ریسک پذیری مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی، تأثیر معناداری دارد.
برای آزمون این فرضیه از مدل شماره (۱) استفاده شده است:

$$TAXA_{i,t} = Y_0 + Y_1 FIM_{i,t} + Y_2 SIZE_{i,t} + Y_3 LEV_{i,t} + Y_4 MTB_{i,t} + Y_5 NWC_{i,t} + Y_6 GROWTH_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۹): نتایج آزمون فرضیه اول

نام متغیر	نماد	ضریب (Beta)	آماره t	P-Value	عامل تورم واریانس (VIF)
مقدار ثابت	α	۰.۱۴۶	۳.۰۷۹	۰.۰۰۲	---
ریسک پذیری مدیرعامل	CEOR	۰.۰۷۸	۲.۹۰	۰.۰۰۳	۱.۸۴
اندازه شرکت	SIZE	-۰.۰۳۶	-۳.۱۷	۰.۰۰۱	۱.۱۳
اهرم مالی	LEV	۰.۰۵۵	۳.۰۷۴	۰.۰۰۲	۱.۶۷
نسبت ارزش بازار به دفتری	MB	-۰.۰۰۰۷	-۱.۷۵	۰.۰۷۹	۱.۰۲۴
نسبت سرمایه در گردش خالص	NWC	-۰.۰۱۲	-۰.۸۷	۰.۳۸	۱.۴۷
رشد فروش	GROWTH	۰.۰۰۰۵	۰.۱۲۵	۰.۹۰۰	۱.۶۲
کل مدل رگرسیون	آماره F	P-Value	(D-W)	R^2	$AdjR^2$
	۱۱.۱۲	۰.۰۰۰	۲.۳۷	$R^2 = ۰.۵۹$	$AdjR^2 = ۰.۵۳$

با توجه به نتایج آزمون فرضیه که در نگاره (۹) ارائه شده است نشان مقدار آماره، F برابر با ۱۱.۱۲ Prob محاسبه شده و برای آماره F مدل کمتر از سطح خطای ۵ درصد بوده و معنادار می‌باشد. معناداری آماره F نشان‌دهنده معناداری کل مدل است. ضریب متغیر ریسک‌پذیری مدیرعامل برابر با ۰.۰۷۸ بوده و با توجه به سطح خطای مورد پذیرش ۰.۰۰۳، که کمتر از پنج درصد است، معنی دار می‌باشد؛ لذا نتایج نشان می‌دهد که ریسک‌پذیری مدیرعامل تاثیر معنی‌داری و مثبتی بر اجتناب مالیاتی دارد.

مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۲.۳۷ که در بازه ۱.۵ تا ۲.۵ قرار دارد و بیانگر عدم وجود خودهمبستگی بین جملات خطا در رگرسیون است. میزان ضریب تعیین و ضریب تعدیل شده به ترتیب ۵۹٪ و ۵۳٪ هستند که نشان می‌دهد تقریباً ۵۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیر مستقل و متغیرهای کنترلی قابل تبیین است. با توجه به اینکه مقادیر آماره VIF برای همه متغیرها کمتر از ۱۰ می‌باشد، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیرهای مستقل تحقیق همخطی وجود ندارد. با توجه به آماره دوربین-واتسون، فاقد مشکل خودهمبستگی است.

نتایج برآورد مدل برای فرضیه دوم

فرضیه دوم: بیش اعتمادی مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی تاثیر معناداری دارد.

برای آزمون این فرضیه از مدل شماره (۲) استفاده شده است:

$$TAXA_{i,t} = Y_0 + Y_1 CEO_{i,t} + Y_2 SIZE_{i,t} + Y_3 LEV_{i,t} + Y_4 MTB_{i,t} + Y_5 NWC_{i,t} + Y_6 GROWTH_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۱۰): نتایج آزمون فرضیه دوم

نام متغیر	نماد	ضریب (Beta)	آماره t	P-Value	عامل تورم واریانس (VIF)
مقدار ثابت	α	۰.۱۳۸	۳.۱۳	۰.۰۰۱	---
بیش اعتمادی مدیرعامل	CEO	۰.۰۱۲	۳.۳۰۴	۰.۰۰۱	۱.۰۴۰
اندازه شرکت	SIZE	-۰.۱۰۷	-۶.۱۳	۰.۰۰۰	۱.۰۵۵

۱.۳۰۹	۰.۰۰۲	۳.۰۱۰	۰.۰۹۶	LEV	اهرم مالی
۱.۰۲۴	۰.۱۳۳	-۱.۵۰۱	-۰.۰۰۰۷	MB	نسبت ارزش بازار به دفتری
۱.۳۵	۰.۹۳	۰.۰۷۹	۰.۰۰۱	NWC	نسبت سرمایه در گردش خالص
۱.۰۶	۰.۵۱	۰.۶۵۰	۰.۰۰۲	GROWTH	رشد فروش
R ² AdjR ²		(D-W)	P-Value	F آماره	کل مدل رگرسیون
R ² =۰.۵۸ AdjR ² = ۰.۵۲		۲.۳۶	۰.۰۰۰	۱۰.۶۸	

با توجه به نتایج آزمون فرضیه که در نگاره (۱۰) ارائه شده است نشان می‌دهد احتمال آماره آزمون F لیمیر کمتر از ۵ درصد می‌باشد و لذا برای تخمین مدل از روش ترکیبی استفاده می‌شود. نتایج آزمون هاسمن کمتر از ۵ درصد است بنابراین اثرات ثابت استفاده می‌شود. همچنین، مقدار آماره، F برابر با ۱۰.۶۸ Prob محاسبه شده و برای آماره F مدل کمتر از سطح خطای ۵ درصد بوده و معنادار می‌باشد. معناداری آماره F نشان‌دهنده معناداری کل مدل است. ضریب متغیر بیش اعتمادی مدیرعامل برابر با ۰.۰۰۵ بوده و با توجه به سطح خطای مورد پذیرش ۰.۰۰۱، که کمتر از پنج درصد است، معنی‌دار می‌باشد؛ لذا نتایج نشان می‌دهد که بیش اعتمادی مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی تاثیر معناداری و مثبت دارد.

نتایج برآورد مدل برای فرضیه سوم

فرضیه سوم: شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تاثیر معناداری دارد.

برای آزمون این فرضیه از مدل شماره (۳) استفاده شده است:

$$TAXA_{i,t} = Y_0 + Y_1 CAPI_{i,t} + Y_2 SIZE_{i,t} + Y_3 LEV_{i,t} + Y_4 MTB_{i,t} + Y_5 NWC_{i,t} + Y_6 GROWTH_{i,t} + Y_7 + \varepsilon_{i,t}$$

جدول (۱۱): نتایج آزمون فرضیه سوم

عامل تورم واریانس (VIF)	P-Value	آماره t	ضریب (Beta)	نماد	نام متغیر
----	۰.۰۰۰	۳.۳۵	۰.۱۵	α	مقدار ثابت
۱.۱۰۴	۰.۰۱۹	-۲.۳۳	-۰.۰۲۹	CAPI	شدت سرمایه
۱.۰۵۴	۰.۰۷۵	-۱.۷۷	-۰.۰۰۳	SIZE	اندازه شرکت
۱.۳۳۵	۰.۰۰۱	۳.۲۶	۰.۰۳۷	LEV	اهرم مالی
۱.۰۲۴	۰.۰۹۵	-۱.۶۷	-۰.۰۰۰۸	MB	نسبت ارزش بازار به دفتری
۱.۴۶۹	۰.۴۵	-۰.۷۵	-۰.۰۱۰	NWC	نسبت سرمایه در گردش خالص
۱.۰۶۱	۰.۷۸	۰.۲۷	۰.۰۰۰۹	GROWTH	رشد فروش
R ² AdjR ²		(D-W)	P-Value	F آماره	کل مدل رگرسیون
R ² =۰.۵۸ AdjR ² = ۰.۵۳		۲.۳۶	۰.۰۰۰	۱۰.۸۷	

مقدار آماره، F برابر با ۱۰.۸۷ Prob محاسبه شده و برای آماره F مدل کمتر از سطح خطای ۵ درصد بوده و معنادار می‌باشد. معناداری آماره F نشان‌دهنده معناداری کل مدل است. ضریب متغیر شدت سرمایه برابر با -۰.۰۲۹ بوده و با توجه به سطح خطای مورد پذیرش ۰.۰۱۹، که کمتر از پنج درصد است، معنی‌دار می‌باشد؛ لذا نتایج نشان می‌دهد که شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تاثیر معناداری و منفی دارد.

بحث و نتیجه گیری

بحث و بررسی فرضیه نخست پژوهش

نتایج آزمون فرضیه نخست نشان داد که ریسک‌پذیری مدیرعامل، تاثیر معنادار و مثبتی بر اجتناب مالیاتی شرکت دارد. در ارتباط با تحلیل نتایج می‌توان عنوان داشت که یافته‌ها منطبق بر نظریه پیشگامانه همبریک و همکاران^۱ (۱۹۸۴) در خصوص بررسی ابعاد روانشناختی افراد می‌باشد که بر مبنای آن، ابعاد روانشناختی و ویژگی‌های درونی و ذاتی مدیرعامل، آن‌ها را در ایجاد سیاست‌های شرکت تحت تاثیر قرار می‌دهد. بر این اساس و در علم اقتصاد، ترجیحات ریسک‌پذیری مدیر با ارزش پولی بازده رابطه دارد. ارزش مثبت به این معنی است که مدیرعاملی که ریسک‌پذیر است، مایل است برای کسب سود بیشتر نسبت به هزینه‌های مالیاتی متهورانه‌تر عمل کرده و بیشتر در فرآیندهای فرار و اجتناب مالیاتی درگیر شود.

در ارتباط با همسویی یا عدم همسویی نتایج بدست آمده با یافته‌های پژوهش‌های دیگر، می‌توان گفت که نتایج با یافته‌های پژوهشی ساری و همکاران (۱۴۰۱)، بیویانته و همکاران (۲۰۲۲) و بغدادی و همکاران (۲۰۲۲)، همسو بوده و با پژوهش میرآئیز و وقفی (۱۴۰۱)، مغایرت دارد.

بحث و بررسی فرضیه دوم پژوهش

نتایج آزمون فرضیه دوم نشان داد بیش اعتمادی مدیرعامل بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنادار و مثبتی دارد. در خصوص تفسیر بیشتر یافته‌ها باید عنوان داشت که بر مبنای نظریه پلکان بالاتر ویژگی‌های مدیریت ارشد بر نتایج سازمانی تأثیر می‌گذارد. یک مدیر عامل با اعتماد به نفس بیش از حد بر اساس توانایی و تجربه خود برای رهبری یک شرکت عمل می‌کند. مدیر عامل با اعتماد به نفس بیش از حد فرصت‌ها و تهدیدها را درک می‌کند و بر اساس دیدگاه خود در مورد این شرایط تصمیم می‌گیرد. ویژگی‌ها، تجربه و سایر عوامل انسانی می‌توانند مدیران عامل را به سمت تصمیم‌گیری‌های شرکتی مهم سوق دهند. این مطالعه نشان داد که درگیر شدن در اجتناب مالیاتی شرکت‌ها را می‌توان با ویژگی‌های ذاتی مدیر عامل توضیح داد. بنابراین، از یک سو، افرادی که مسئولیت حکمرانی را بر عهده دارند، می‌توانند از مزیت استراتژیک مرتبط با حداقل‌سازی و اجتناب مالیاتی از طریق تمرکز بر مدیرانی که به نظر آن‌ها دارای بیش اعتمادی فزاینده هستند، استفاده کنند. از سوی دیگر، اگر قصد آن‌ها جلوگیری از تهور مالیاتی شرکت‌ها باشد، می‌توان گفت که مدیران عاملی که بیش از حد اعتماد به نفس دارند، ممکن است با ایجاد مکانیسم‌های حاکمیتی قوی، جایگزین شوند یا تحت کنترل بیشتر و قوی‌تری قرار گیرند.

در خصوص تطبیق یا عدم تطبیق نتایج با یافته‌های دیگر پژوهش‌ها، نتایج با یافته‌های پژوهشی میرآئیز و وقفی (۱۴۰۱)، بهشت آیین (۱۴۰۱)، بیویانته و همکاران (۲۰۲۲) و ایلابویاو آرونومان (۲۰۲۲)، منطبق می‌باشد.

بحث و بررسی فرضیه سوم پژوهش

یافته‌های فرضیه سوم نشان داد که شدت سرمایه بر اجتناب مالیاتی تأثیر معنادار و منفی دارد. در ارتباط با تحلیل و تفسیر یافته‌ها می‌توان گفت که شدت سرمایه نوعی تصمیم‌گیری مالی در سرمایه‌گذاری دارایی‌ها است. در وضعیت دارایی‌های ثابت، انتخاب سرمایه در دارایی‌های ثابت باعث هزینه استهلاک می‌شود. هزینه‌های استهلاک برای دارایی‌های ثابت هزینه‌هایی را به همراه خواهد داشت که منجر به کاهش درآمد کسب شده توسط شرکت می‌شود. این شرایط می‌تواند

¹ Hambrick et al.

شرکت‌ها را برای انجام مدیریت مالیاتی تحریک کند. شرکت‌ها می‌توانند با افزایش سرمایه با اضافه کردن دارایی‌های ثابت اجتناب از مالیات را انجام دهند. در واقع، هر چه شدت سرمایه بیشتر باشد، اجتناب مالیاتی بیشتر است. از سوی دیگر، هر چه شدت سرمایه کمتر باشد، اجتناب مالیاتی کمتر می‌شود. در خصوص تطبیق یا عدم تطبیق نتایج با یافته‌های دیگر پژوهش‌ها، نتایج با یافته‌های پژوهشی بیوانتی و همکاران (۲۰۲۲)، نوگراهادی و رینالدی (۲۰۲۱) و مارشالا و همکاران (۲۰۲۰)، همخوانی ندارد.

پیشنهادات بر اساس نتایج حاصل از پژوهش

- ۱) پیشنهاد می‌شود نهادهای قانونگذار و در رأس آن دولت با در نظر گرفتن اثرات کوتاه مدت و بلندمدت و انجام برنامه‌ریزی مالیاتی به ویژه در امر اجتناب مالیاتی، تصمیماتی قانونی و اثرگذار را در حوزه مالیات در نظر بگیرد چرا هنوز بسیاری از شرکت‌ها هستند که صورت‌های مالی خود را به صورت کامل افشا نمی‌کنند. افشای کامل و دقیق صورت‌های مالی و پرهیز از درگیر شدن در فرآیندهای اجتناب مالیاتی، نه تنها برای شرکت سودمند است، بلکه می‌تواند اعتماد عمومی را نیز به شرکت افزایش دهد.
- ۲) یافته‌های این مطالعه می‌تواند به مقامات مالیاتی کمک کند تا نقش‌هایی را که یک مدیر عامل با بیش اعتمادی بیش از حد ممکن است در اجتناب از مالیات داشته باشد درک کنند. در نتیجه، تنظیم‌کننده‌های مالیاتی می‌توانند از تکنیک نمایه سازی مدیر عامل به عنوان یک ابزار انتخاب اولیه استفاده کنند که می‌تواند برای انتخاب شرکت‌ها برای بررسی‌ها مالیاتی تصادفی استفاده شود.
- ۳) پیشنهاد می‌شود مدیریت شرکت بر نسبت شدت سرمایه به عنوان تلاشی برای به حداقل رساندن اقدامات اجتناب مالیاتی توسط شرکت نظارت ویژه‌ای داشته باشد.
- ۴) به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود پیش از سرمایه‌گذاری در یک شرکت، ابتدا به شرایط مالی شرکت توجه کنند. همچنین باید نظارت خود را بر تصمیمات یا سیاست‌های اتخاذ شده توسط شرکت افزایش دهند تا آسیبی به شرکت یا سهامداران وارد نشود.

پیشنهادات برای پژوهش‌های آتی

- ۱) پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، در کنار اجتناب مالیاتی، از دیگر متغیرهای مرتبط و نزدیک نظیر نرخ ریسک مالیاتی، تهور مالیاتی و انعطاف‌پذیری مالیاتی نیز استفاده شود.
- ۲) پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، در کنار بیش اعتمادی مدیرعامل، از دیگر متغیرهای مرتبط و نزدیک نظیر خوش بینی مدیرعامل، قدرت مدیرعامل، کوتاه بینی مدیرعامل و دوگانگی مدیرعامل نیز استفاده گردد.
- ۳) پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، این پژوهش در شرکت‌های دولتی و خصوصی انجام گیرد تا بتوان نتایج را به صورت بهتر با یکدیگر مقایسه کرده و تطبیق داد.

محدودیت‌های پژوهش

- در صورتی که قلمرو زمانی پژوهش، برای دوره طولانی‌تر در نظر گرفته می‌شد، ممکن بود نتایج، قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشد. لیکن در صورتی که سال‌های بیشتری برای گزینش نمونه در نظر گرفته می‌شد.
- یافته‌های این پژوهش قابل تعمیم به شرکت‌های بیرون از بورس اوراق بهادار نمی‌باشد.

- داده‌های استخراج شده از صورت‌های مالی شرکت‌ها، از بابت تورم تعدیل نگردیده است. در صورت تعدیل اطلاعات مذکور، ممکن است نتایج متفاوتی از نتایج فعلی حاصل شود.

منابع:

- ✓ ساری، محمدعلی، حسین زاده، عبدالله، طباطبائی، مهساالسادات، (۱۴۰۱)، نقش اجتناب مالیاتی در افزایش ریسک شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های راهبردی بودجه و مالی، دوره ۳، شماره ۲، صص ۲۱۴-۱۸۷.
- ✓ هاشمیان، مهدی، رمضان احمدی، محمد، نصیری، سعید، جرجرزاده، علیرضا، (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر اعتماد بیش‌ازحد مدیرعامل بر ریسک‌پذیری بانک‌ها با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته، نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی، دوره ۱۰، شماره ۳۴، صص ۵۷-۸۴.
- ✓ میرآئیز، سید مهدی، وقفی، سید حسام، (۱۴۰۱)، بررسی رابطه ویژگی‌های مدیرعامل و ترکیب تعاملی آنها با نوسان ریسک مالی، فصلنامه مطالعات مدیریت و توسعه پایدار، دوره ۲، شماره ۱، صص ۴۵-۶۳.
- ✓ پورغفار، جواد، منافی سقین سرا، ربابه، (۱۳۹۹)، بررسی تاثیر هیات مدیره، مالکیت نهادی و شدت سرمایه بر شکاف مالیاتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مدیریت تبلیغات و فروش، دوره ۱، شماره ۲، صص ۱۹۳-۱۷۱.
- ✓ کاویانی فرد، هاشم، خواجهی، شکراله، عوض زاده فتح، فربرز، (۱۳۹۹)، تأثیر مؤلفه‌های قدرت مدیرعامل بر سیاست‌های کاهش مالیات، پژوهش‌های حسابداری مالی، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۴۷-۷۰.
- ✓ بهشت آئین، مهدی، (۱۴۰۱)، بررسی رابطه بین خودشیفتگی مدیرعامل و اجتناب از مالیات با در نظر گرفتن نقش تعدیل کننده اندازه و جنسیت کمیته حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، دوره ۶، شماره ۲۰، صص ۲۸۲-۳۰۳.
- ✓ Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Taxation: critical perspectives on the world economy*, 3(1), 323-338.
- ✓ Ambara, A., & Malau, M. (2023). Effect Of Tax Planning, Audit Quality, And Capital Intensity On Company Value With Independent Commissioners As Moderation Variables. *Journal of Social Science (JoSS)*, 2(01), 209-218.
- ✓ Ardillah, K., & Prasetyo, C. A. (2021). Executive Compensation, Executive Character, Audit Comitee, and Audit Quality on Tax Avoidance. *Akuntabilitas: Jurnal Ilmu Akuntansi*, 14(2), 169-186.
- ✓ Baghdadi, G., Podolski, E. J., & Veeraraghavan, M. (2022). CEO risk-seeking and corporate tax avoidance: Evidence from pilot CEOs. *Journal of Corporate Finance*, 76, 102282.
- ✓ Bivianti, V., Stefani, M. E., & Yuniarsih, N. (2022, April). The Effect of Executive Characteristics, CEO Overconfidence, Capital Intensity on Tax Avoidance. In *International Conference of Business and Social Sciences* (pp. 895-906).
- ✓ Budiman, J. (2012). Pengaruh karakter eksekutif terhadap penghindaran pajak (Tax avoidance) (Doctoral dissertation, Universitas Gadjah Mada).
- ✓ Burkhard, B., Sirén, C., van Essen, M., Grichnik, D., & Shepherd, D. A. (2022). Nothing Ventured, Nothing Gained: A Meta-Analysis of CEO Overconfidence, Strategic Risk Taking, and Performance. *Journal of Management*, 01492063221110203.
- ✓ Butje, S., & Tjondro, E. (2014). Pengaruh karakter eksekutif dan koneksi politik terhadap tax avoidance. *Tax & Accounting Review*, 4(2).

- ✓ Carolina, V., Natalia, M., & Debbianita, D. (2014). Karakteristik eksekutif terhadap tax avoidance dengan leverage sebagai variabel intervening. *Jurnal Keuangan dan Perbankan*, 18(3), 409-419.
- ✓ Chyz, J. A., Gaertner, F. B., Kausar, A., & Watson, L. (2019). Overconfidence and corporate tax policy. *Review of Accounting Studies*, 24, 1114-1145.
- ✓ Dyreng, S. D., Hanlon, M., & Maydew, E. L. (2019). When does tax avoidance result in tax uncertainty?. *The Accounting Review*, 94(2), 179-203.
- ✓ Fitria, G. N. (2018). Pengaruh kepemilikan institusional, komisaris independen, karakter eksekutif dan size terhadap tax avoidance. *Jurnal Profita: Komunikasi Ilmiah Akuntansi Dan Perpajakan*, 11(3), 94-104.
- ✓ Gartika, R., & Wijaya, I. (2018). Pengaruh Karakteristik Perusahaan dan Karakter Eksekutif terhadap Penghindaran Pajak. *Jurnal Ekonomi*, 9(1), 70-79.
- ✓ Hirshleifer, D., Low, A., & Teoh, S. H. (2012). Are overconfident CEOs better innovators?. *The journal of finance*, 67(4), 1457-1498.
- ✓ Ilaboya, O., & Aronmwan, E. (2022). Overconfident CEOs and corporate tax avoidance. *Ilaboya, OJ, & Aronmwan, EJ (2021). Overconfident CEOs and corporate tax avoidance. Journal of Accounting and Management*, 11(2), 70-80.
- ✓ Jessica, J., & Toly, A. A. (2014). Pengaruh pengungkapan corporate social responsibility terhadap agresivitas pajak. *Tax & Accounting Review*, 4(1), 222.
- ✓ Kang, S. A. and Cho, S. M. (2020). Management Overconfidence and CSR Activities in Korea with a Big Data Approach. *Sustainability* 12(11): 4406.
- ✓ Kouaib, A., & Jarboui, A. (2016). The moderating effect of CEO profile on the link between cutting R&D expenditures and targeting to meet/beat earnings benchmarks. *The Journal of High Technology Management Research*, 27(2), 140-160.
- ✓ Kurniasih, L., Yusri, Y., Kamarudin, F., & Sheikh Hassan, A. F. (2023). The role of country by country reporting on corporate tax avoidance: Does it effective for the tax haven?. *Cogent Business & Management*, 10(1), 2159747.
- ✓ Loukil, N., & Yousfi, O. (2022). Do CEO's attributes increase risk-taking? Empirical evidence from France. *Asia-Pacific Journal of Business Administration*, (ahead-of-print).
- ✓ Low, A. (2009). Managerial risk-taking behavior and equity-based compensation. *Journal of financial economics*, 92(3), 470-490.
- ✓ Marsahala, Y. T., Arieftiara, D., & Lastiningsih, N. (2020). Profitability, capital intensity and tax avoidance in Indonesia: The effect board of commissioners' competencies. *Journal of Contemporary Accounting*, 129-140.
- ✓ Muzakki, M. R. and Darsono. 2015. Pengaruh Corporate Social Responsibility dan Capital Intensity Terhadap Penghindaran Pajak. *Diponegoro Journal of Accounting* 4(3): 1-8.
- ✓ Nugrahadi, E. W., & Rinaldi, M. (2021, February). The Effect of Capital Intensity and Inventory Intensity on Tax Avoidance at Food and Beverage Subsector Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange (IDX). In *International Conference on Strategic Issues of Economics, Business and, Education (ICoSIEBE 2020)* (pp. 221-225). Atlantis Press.
- ✓ Prastiwi, D., & Ratnasari, R. (2019). The Influence of Thin Capitalization and The Executives Characteristics Toward Tax Avoidance by Manufacturers Registered on ISE in 2011-2015. *AKRUAL: Jurnal Akuntansi*, 10(2), 119-134.
- ✓ Prawati, L. D., & Hutagalung, J. P. U. (2020). The effect of capital intensity, executive characteristics, and sales growth on tax avoidance. *Journal of Applied Finance & Accounting*, 7(2), 1-8.
- ✓ Putri, C. L., & Lautania, M. F. (2016). Pengaruh Capital Intensity Ratio, Inventory Intensity Ratio, Ownership Strucutre dan Profitability Terhadap Effective Tax Rate (ETR)(Studi pada Perusahaan Manufaktur yang Terdaftar di Bursa Efek Indonesia Tahun 2011-2014). *Jurnal Ilmiah Mahasiswa Ekonomi Akuntansi*, 1(1), 101-119.

- ✓ Rabbi, F., & Almutairi, S. S. (2021). Corporate tax avoidance practices of multinationals and country responses to improve quality of compliance. *International Journal for Quality Research*, 21-44.
- ✓ Richardson, G., & Lanis, R. (2007). Determinants of the variability in corporate effective tax rates and tax reform: Evidence from Australia. *Journal of accounting and public policy*, 26(6), 689-704.
- ✓ Siregar, M., & Azzahra, K. (2022). THE EFFECT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY, COMPANY SIZE AND CAPITAL INTENSITY ON TAX AVOIDANCE:(Empirical Study on Property and Real Estate Building Construction Sector Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange in 2015-2020). *JOURNAL OF MANAGEMENT, ACCOUNTING, GENERAL FINANCE AND INTERNATIONAL ECONOMIC ISSUES (MARGINAL)*, 1(4), 125-142.
- ✓ Submitter, G. A. T. R., Sutrisno, P., & Pirezada, K. (2020). Are CEO Overconfidence and Audit Firm Size Related To Tax Avoidance?. *Journals and Sutrisno, Paulina and Pirezada, Kashan, Are CEO Overconfidence and Audit Firm Size Related to Tax Avoidance*, 56-65.
- ✓ Sumunar, K. I., Jannah, L., & Aulia, D. (2019). CEO overconfidence, tax avoidance, and education foundation. *Jurnal Akuntansi dan Auditing Indonesia*, 99-105.
- ✓ Surachman, A. E. (2017). Influence of Executive Characteristics and Duality of Chief Executive Officer to Tax Avoidance. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 6(10), 1671-1677.
- ✓ Sutrisno, P., Utama, S., Anitawati Hermawan, A., & Fatima, E. (2022). Founder and Descendant vs. Professional CEO: Does CEO Overconfidence Affect Tax Avoidance in the Indonesia Case?. *Economies*, 10(12), 327.
- ✓ Widiiswa, R. A. N., & Baskoro, R. (2020). Good Corporate Governance Dan Tax Avoidance Pada Perusahaan Multinasional Dalam Moderasi Peningkatan Tax Audit Coverage Ratio. *Jurnal Kajian Ilmiah Perpajakan Indonesia*, 2(1), 57-75.
- ✓ Zuhro, S., & Suwandi, S. (2023, January). Effect of Capital Intensity on Tax Avoidance: The Moderation Role of Corporate Social Responsibility. In *Journal Universitas Muhammadiyah Gresik Engineering, Social Science, and Health International Conference (UMGESHC)* (Vol. 2, No. 1, pp. 113-126).